ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИИ-ШАМЫЧ, УШНЫЗА! Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ЯМДЕ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пел ийлан 1 т. 8 ыр.

1938 ий
4 ОКТЯБРЬ
№ 47

Йошкар-Ола район, Кугу-Чигаш тӱҥалтыш школын 4-ше классыштыже чыла предмет дене отлично тунемше пионер Иванова Галя.

Фото М. Чуршуковын.

МЕМНАН МУТНА

Ме, Арын пелэ кыдалаш школышто тунемше-шамыч СССР Верховный Совет депутат-учитель - шамычын письмаштым лончылышна да шкенан ӱмбак тыгай обязательствым налын улына:

Тунемме ий мучко „плохо“ отметке ик тунемшынат ынже лий, ик классыште кок ий тунеммым пытараш. Мӧҥгыш пумо пашам тӱрыс шуктен толаш. Дисциплиным пеҥгыдемден, кече кодыде тунемаш кошташ тӱҥалаш. Руш йылмым сайын шинчашлан руш литературым, рушла газет-шамычым лудын шогаш.

Кушаков Зосим.

Морко район.

Пионерский активлан мемнан каҥашна

ОТРЯД СОВЕТЫШКЕ СЕКРЕТАРЬ САЙЛАЛТЕШ МО?

Отряд советышке секретарь-шамычым с а й л ы м е огеш кӱл. Отряд советыште молан секретарь кӱлеш? Вет совет заседанийын протокол возымыжо отрядлан огеш кӱл. Чыла пионер, але советын членже сбордын кузе эртымыже нерген, ончыкылык паша ыштышаш нерген шке шонымыжым отряд дневникышке возен кертеш. Тыгеже отрядыште секретарь огеш кӱл. А вет адак паша деч посна шинчаш да ок кӱл прото кол - шамычым возгалаш пеш йокрок.

Отряд советышке активный йоча-шамычым пашам сайын колташлан сайлат. Пионер-шамычын соревнованийышт, кружок-шамыч, интересный беседе ыштышашлан колхозысо стахановец, але агроном ден кыл кучымаш, тулеч молат—пионер пашам шинчаш койышым да интересныйым ышташ полша.

Йошкар-Ола район, Кугу-Чигаш тӱҥалтыш школын 4-ше классыштыже отлично тунемше пионер Степанов Евгений.

Фото М. Чуршуковын.

ОТРЯДНА КУШКЕШ

Отрядна пионер-шамычын шонымышт почеш звеналан шелалте. Вожатый-шамычын пашам сайын ыштымышт дене пионер отряд эре шукемеш да кугемеш.

Школыштына 6 отряд уло, нуно чыланат соревноватлат. Кок отряд тылзе жаплан 31 еҥлан кугемын. Кызытат пионерыш пураш шонышо тунемше-шамыч шукын улыт. Нунын коклаште кызыт умылтармаш паша кая.

ВЛКСМ юбилейым „ПВХО“ значок дене вашлийыт. Отрядыште ойырмо еҥ-шамыч план почеш занятийым эртарат. Тылеч посна сай тунемше-пионер-шамычым комсомол радамыш пуэна.

Калинина Нюра, Старший вожатый.

Косолап район, М—Билямор кыдалаш школ.

ВЛКСМ Маробкомын йошкар знамяже верч

Районысо пионер вожатый - шамыч семинарыштышт тунемше вожатый-шамыч ВЛКСМ Обком бюрон комсомолын юбилейже лӱмеш йошкар знамям учредитлыме нерген пунчалжым да Йошкар-Ола пионер вожатый шамычын письмаштым лончылыштт. Нуно знамя верч кучедалмашке ушнаш чыла тунемше ден школ пашаеҥ-шамычым ӱжыч.

Оршанке ден Шулко пелэ кыдалаш школ-шамыч йошкар знамя верч соцсоревнованийыш к у м д а н шарен улыт.

Марково пелэ кыдалаш школысо пионер-школьник-шамыч комсомолын XX-шо идалыкшылан пӧлӧкым ямдылат. Теве Алмакаев М. ден Москвичев аэропланын модельжым ыштат. Оршанке кыдалаш школысо пионер-шамыч кум альбомым ямдылат. Нуно комсомолын XX идалык шумо кечылан пионерский к о с т е р ы м ылыжтат.

Кажне пионер ден школьник-шамыч юбилей кечым начар отметкым пытарен, „отлично“ да „хорошо“ оценке дене вашлияш мутым налыныт.

Логинов С. И.

Оршанке ВЛКСМ райкомын пионер отдел вуйлатышыже.

Альбомым ямдылат

Ме, Руя-сола пелэ кыдалаш школышто тунемше ден пионер-шамыч Ленинско-Сталинский комсомолын чапле юбилейжылан художественный альбомым ямдылена. Альбомышто очерк, ойлымаш, йомак да почеламут-шамыч лийыт. Альбомым сылне сӱрет дене сылнештарена.

Баранов Николай.

Ронго район.

* * *

Курык-Марий районысо пионер-шамыч коклаштат комсомолын 20-шо идалыкшылан ямдылалтмаш чот талышнен.

Теве Кумьинский пелэ кыдалаш школысо Попова Зинан отрядше подаркылан Испанийысе гражданский сар ден Китайысе военный действий-шамыч нерген альбомым ямдыла.

5-ше классыште тунемше-шамыч — Лебедев ден Путилов шар-монгольферым ыштат. Чыланат отметкым саемдышаш верч соревноватлат.

* * *

Тыгак Шиндырьял тӱҥалтыш школышто тунемше пионер-шамычат юбилейым „отлично“ да „хорошо“ отметке дене вашлияш кӱлын пижыныт. Нуно кызыт икте-весыштлан ваш-ваш полшат.

Рябова.

ВЛКСМ Курык-Марий райкомын пионер отдел вуйлатышыже.

5-ше „В“ класс дене соревноватлена

Мемнан Иошкар-Оласе Горький лӱмеш кыдалаш школышто тунемше-шамыч СССР Верховный Совет депутат-туныктышо-шамычын письмаштым, адак ростовский школьник - шамычын обращенийыштым лончылышт.

Ме тиде школын 5-ше „Б“ классыштыже тунемына. Классыштына чылаже 43 тунемше-шамыч улыт. Нуно чыланат сайын тунемшаш верч, примерный, дисциплинан лияш, „плохо“ отметкым йӧршеш пытараш 5-ше „В“ классыште тунемше-шамычым соревнованийыш ӱжыч. Тидын дене пырляк ме ик классеш кок ийлан кодаш огыл, манын тыршена.

5-ше „Б“ классыште тунемше-шамыч лӱм дене—

Федорова.

Мыйын пӧлӧкем

Вашке Ленинско-Сталинский комсомолын 20 ий темме юбилейже шуэш. Тиде чапле юбилейлан мый комсомолын шольыжо—пионер Якимов Аркадий пӧлӧкым ямдылем. Шукерте огыл кок кроликым налынам. Нуным кызыт сайын ончем. Кажне кечын шерам, йытыраем. Нунын кушмыштым кажне вич кече гыч вискалем.

Тиде мыйын пионерский подаркем лиеш.

Якимов Аркадий.

Морко район, У сола тӱҥалтыш школ.

Сӱретыште: Морко кыдалаш школын 6-№ пионер отрядын струнный оркестрже комсомолын XX-шо идалыкшылан ямдылалтеш. Шола гыч пурлашке: Яшина Люба, Некрасова Зина, Гребнев Коля, Крылова Вера, Семенова Толя, Яблонская Валя.

Фото Дмитриевскийын.

9 пионер комсомолыш пурышт

Тошто - Тор'ял кыдалаш школын 7-ше классыштыже тунемше индеш пионер комсомолыш пурышт. Комсомолыш пурымо деч ончыч пионер вожатый Домрачева ВЛКСМ-ын программыже ден уставшым умылтарен.

Гусев С. М.

84

Чыла нерген кутыкын

◆ 27 сентябрьыште гражданский воздушный флотын пилотшо М. А. Никифоров йолташ „ПС—40“ самолет дене Ленинград ден Москва коклам 1 шагатат, 35 минутышто чоҥештен. Самолет столицыш 684 килограмм грузым конден.

◆ 27 сентябрьыште Косарев лӱмеш СССР Центральный Аэроклуб пилот Е. Медникова йолташ инженер Яковлевын конструкцийже почеш ыштыме спортивный гидросамолет дене 3.900 метр кӱкшытыш кӱзен. Кӱшкӧ кӱзымаш 28 минут шуйнен.

◆ Казанский трамвайный управленийын пашаеҥже Фомичев кок ӧҥ шичман велосипедым ыштен. Тудын конструкцийыштыже ик ӧҥ шичман велосипедын рамыже тугак кодын. Тидыже 20 минут жапыште велосипедым ик ӧҥ шинчын коштманыш савыраш йӧным ышта.

◆ Кок американский парашютист-шамыч—Мордерс ден Скрибнер у конструкциян парашютым шонен луктыныт. У парашют тошто дечын вашке почылтеш. Тудым мландыш волымо годым шупшылаш да адак уэш почаш лиеш. Тыге палемдыме верыш волаш йӧным ышта.

◆ Шукерте огыл дирижер-шамыч всесоюзный конкурсын кокымшо туржо пытыш. Конкурс финалыш 5 дирижер лектын. Рахлин (Киев), Мелик Пашаев (Москва), Мравинский (Ленинград), Иванов (Москва) да Паверман (Ростов на Дону).

◆ Свердловский областьыште йӱштӧ лияш тӱҥалын. 25 сентябрьыште Свердловскышто лум лийын. Лумын кӱжгытшӧ 5 сантиметр.

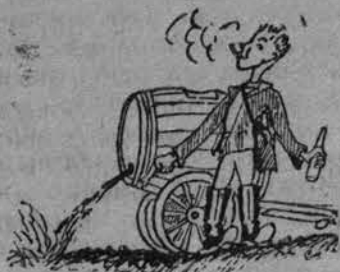
◆ Нью-Йоркышто кок пачаш вагонан поездым ыштеныт. Кажне вагонышто шинчаш 186 вер уло.

◆ Мемнан элын ятыр олалаштыже йоча спортивный школ-шамыч улыт. Тыгай школым шукерте огыл Арменийыште почаш ыштеныт. Тушто 9 гыч 14 ияш марте ийготан йоча-шамыч тунемаш тӱҥалыт. Школышто гимнастик, легкий атлетик, шахмат, спортивный модыш отделений лийыт.

◆ Тений кеҥежым Харьков оласе ятыр школьник - шамыч великий Сталин йолташын шочмо Гори олам ужаш экскурсий дене миеныт. Тушто вождьын ешыжын илыме пӧртшым, Сталинын тунемме училищым ончен коштыныт.

Фоминых Мишан „пашаже“

Мемнан 8-ше „Б“ классыште ик тунемше уло. Тудын фамильыже Фоми-

ных. Ик гана ме школ гыч мӧҥгыш каена ыле. Каймына годым Фоминых „Марий ял“ колхоз пасушто тракторлан печкеш ямдылыме вӱдым ужын. Тудо вӱдым нимыняре кодыде йоктарен пытарен. Тракторист вӱд налаш толын—вӱд уке. Садлан трактор пасушто куралде кум шагат наре шоген. Теве хулиган паша кушко шукта! Эше весылан ӧрат: школ директор Фоминых Мишан тыгай пашажым огешат шинче!

Федя Смирнов.

Пектубай кыдалаш школ.

ГРАНИЦЕ ВЕС ВЕЛНЕ

Чехословакийын картше

ЧЕХОСЛОВАКИЙ НЕРГЕН КУТЫРМАШ

Фашистский янлык-шамыч Чехословацкий республикым йыр-ваш авыреныт. Тудын границыжым кум могыр (север, запад, югозапад) гыч фашистский Германий авырен шога. Восток велым Чехословакий ӱмбак Польшо кержалташ ямдылалтеш. Тудо пудранымаш каймылан лийын, Тешинский Силезийым шупшын налаш шонаш тӱҥалын. Садланак чехословацкий границе дек шкенжын войскажым чумырен.

Фашистский Венгрият Чехословакийын ик мыняр ужашыжым руалтен налнеже. Венгерский магнат-шамыч Чехословакий деч Словакийым ойырен, Венгрийыш ушаш требоватлат. Муссолини Гитлерым поддерживатлен. Тудо Польшо ден Венгрийлан Чехословакийын мландыжым пуаш кутырен.

* * *

Годжан вуйлатыме правительстве Германийын чыла требованийжым шукташ тӧчӧн пашам ыштен. Садланак эл мучко чехословацкий калык-шамыч чот пудраненыт. Пашазе-шамыч пашам ыштымым чарненыт. Олалаште да яллаште уло калык гаяк уремыш лектын, правительствын йоҥылыш политикшым протестоватлен улыт. Шке родинам предатлаш тӧчышӧ тушман-шамычым отставкыш лукташ уло калык требоватлен.

Калыкын требоватлымыже сеҥен. 23 сентябрьлан йӱдым Годжан вуйлатыме правительстве отставкыш лектын. Калыкын йодмыжо почеш Чехословакий правительствын президентше Бенеш армийын генеральный инспекторжо Сыровылан у правительствым ышташ пуэн. Тудо—национальный обороно правительстве маналтеш.

Калык-шамыч: у правительстве— фашист - шамычын лӱдыктылмышт деч ынже лӱд, нунын кержалтмышт годым вооруженный отпорым пужо, тыгай правительствым веле чехословацкий калык поддерживатла, манын требоватлат.

Франций ден Английсе калык-шамыч английский ден французский предатель-шамычым предательстве пашаштлан пеш чот вурсат. Нуно газетыште мемнан государствына Чехословацкий республикым позорно предатлен манын возат.

Пӱтынь эл мучко тӱрлӧ организаций, обществе, союз-шамыч дечын Чехословацкий республикым аралаш да фашист захватчик-шамычлан полшышо Чемберлен ден Даладьем поктен колташ требоватлыше телеграмме-шамыч Парижыш, Лондоныш шуко толыт.

Германский фашист-шамыч Чехословакийыште мом кычалыт?

Нунылан Европысо Шкода (Пильзеныште) оружейный завод, Лабе денысе Усти химический завод да мланде шӱ лукмо шахте-шамыч кӱлыт. Чехословакийын мланде шӱй шахтыже идалыклан 40 миллион тонн наре мланде шӱм пуа.

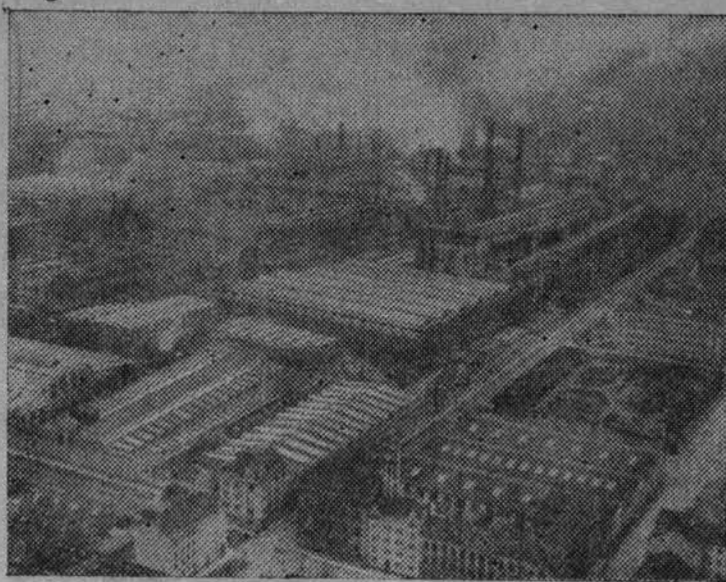
Опкын-шамычлан Чехословакийын вагоным, локомотивым, автомобильым, авиационный моторым, электрооборудованийым, паровоз машинам ыштен лукмо завод-шамыч кӱлыт.

Адак Чехословакий киндан эл. Тидыже Германийлан эн кӱлеш. Вет тудын армийжылан кинде кӱлеш.

Фашистский Германийлан Чехословакий гоч Румынийыш вик корно кӱлеш. Корно лиймек, тужечын киндым, нефтьым шупшыкташ кугу йӧным ыштынешт.

* * *

Чехословакий Гитлерын кид йӱмакыже нигузеат ынеж пуро. Вет тудын чот вооружатлалтше армийже, виян военный промышленностьшо, фашизм деке кугу ненависть дене ончышо калыкше уло.

Чехословакийсе событийлан.

Сӱретыште: Чехословакийсе военный промышленностьын шолдыра предприятийышт—Шкода завод-шамыч.

Союзфото.

Германский войскан Чехословакийыш пурымыжо

Лондон, 1 октябрь. Рейтер агентствын корреспондентше Берлин гыч тыге увертара: 1 октябрьын 14 шагатыште германский войска Гельфенберг (Австрий могыр гыч) ден Финстерау коклаште чехословацкий границе гоч вончен да 29 сентябрьысе мюнхенский келшымаш дене установитлыме 1 № участкым заниматлаш тӱҥалын.

Мюнхеныште лийше конференций мом решитлен

30 сентябрьыште Германийын Мюнхен олаштыже 4 государстве-шамычын—Английын, Францийын, Германийын да Италийын конференцийышт пытен. Конференцийыште Англий гыч—Чемберлен, Франций гыч—Даладье, Германий гыч—Гитлер, Италий гыч—Муссолини лийыныт. Нуно шке коклаштышт келшымашым ыштеныт.

Тиде келшымаш почеш немецкий калык утларак улман Чехословакийын Судетский областьысе районлаже гыч чехословацкий войскам 1 октябрьыште луктын нынгаяш тӱҥалман да 10 октябрьлан войскам йӧршеш нынгаен шуктыман.

Немецкий калык шагал улман моло районлаште плебисцитым (голосованийым) эртарыме нерген международный комиссийлан решатлаш пумо. Тиде комиссияк Чехословакийын у районжым палемдаш тӱҥалеш.

Тыгакак конференций Чехословаций правительствылан военный ден полицейский обязанностьым шукташ желатлыдыме чыла судетский немецым тиде обязанность деч утараш решатлен. Тидлан срокым ныл арням ыштыме. Тиде срокыштак Чехословацкий правительствылан политический мотив дене судитлыме чыла судетский немец - шамычым утараш кӱштымӧ.

Конференцийын решенийжым приниматлыме

Мюнхеныште лийше конференцийын решенийжым 30 сентябрь йӱдым Чехословацкий правительствылан пумо улмаш. Тиде решенийым Чехословацкий правительстве приниматлен, манын радио дене увертарыме.

Чехословацкий правительствын тыгай келшымыжлан чехословацкий калык пеш чот ӧрын.

„Ямде лий“ 2-шо стр.

СОВЕТ УШЕМЫШТЕ

ЛУАТИК СОЮЗНЫЙ РЕСПУБЛИКЛАШ ЧОҤЕШТЫМАШ

Московский летчик-комсомолец-шамыч 11 союзный республикласе столице-шамычыш чоҥештымашым организоватлаш шоненыт. Нуно тиде чоҥештымашым ленинско-сталинский комсомолын XX идалыкше лӱмеш родина-авалан пӧлеклаш келшеныт.

Нунын предложенийышт дене Аэрофлотын начальникше, Совет Ушемын Геройжо Василий Сергеевич Молоков келшен.

Чоҥештымаш 29 сентябрьыште тӱҥалын. Тиде чоҥештымаште 10 комсомолец-летчик-шамыч участвоватлат. Нуно скоростной пассажирский „ПС-89“ самолет дене чоҥештат. Экипаж шке денже пырля ВЛКСМ Центральный Комитет пленумын решенийже-шамычым налын.

29 сентябрьыштак комсомолец-шамычын чоҥештыме самолет Минск оласе (БССР) аэродромыш волен шинчын.

Перелетын маршрутшо: Москва—Минск — Киев — Тбилиси—Ереван — Баку—Ашхабад — Сталинабад — Алма-Ата— Фрунзе—Ташкент—Москва.

Пӱтынь корнын кутышыжо—9.625 километр.

Перелет 13—14 кечышке шуйна.

„История Всесоюзной Коммунистической партии (большевиков)“ книгам лукмо нерген

Политический литератур Государственный издательстве „История Всесоюзной Коммунистической партии (большевиков)“ книгам лукташ тӱҥалын. ВКП(б) ЦК комиссийын редактироватлыме. Кӱчык курс. ВКП(б) ЦК одобритлен.

Книга 6 миллион экземпляр тираж дене лукталтеш.

Переплетан книгалан акым 3 теҥгем ыштыме.

Лишыл жапыште книга ужалалташ тӱҥалеш.

„Родина“ самолет нерген увертарымаш

1 октябрьыште „Родина“ самолетым мумо огыл. Кычалмым кызытат чарныме огыл.

Аз'ял пелэ кыдалаш школышто отлично тунемше-шамыч (Морко район, Шале ял совет). Шола гыч пурлашке: Степанова Агафия, Логинова Зинаида, Сергеева Лидия, Григорьев А., Сергеев А., Бекшеев М., Азин Л., Пауткин. Фото Дмитриевскийын.

Шыжымсе чодраште

Тачe каныш. Мом ышташ?
Шыже йӱкым колышташ,
Каена чодраш, йолташ.
Теве ончо пу лышташ
Шийын-шӧртньын вел йӱла,
Эркын мландышке вола.
Шыже кече, шыже жап.
Кайыкым шагал ужат.
Корно дене мӱгырен
Шурно обоз кая эртен.
Коштына да коштына,
Теве мом ме ужына:

МАСКА

Маскалан адак паша,
Йӱдымат шагал мала:
Пеҥгыжеш, толаша,
Нумалеш пӧрнялам.
Тудым ужын изи ӧрш—
Чылт ӧреш:
„Молан тыге кочаем,
Пеш пашазе
Лийынат?“

— Йӱштӧ теле
Уналыкеш
Мемнан дек
Адак толеш.
Пӧртым телылан
Ыштем,
Шокшо лийже
Пӧртыштем,
А вара
Возам малаш,
Теле жапым
Эртараш.
„Мо чол тый
Малаш шонет
Шкендын шокшо
Пӧртыштет?“
— Малынем
Шер теммеш,
Пӧртыш вӱд
Пурымеш.
Ом шоналте,
Ом тарване—
Мый малем тазан.
Лачак пелйӱд
Шумо годым
Мый вес веке
Савырнен возам.¹)

МЕРАҤ

Шыже кечын,
Куп шеҥгечын
Нурыш лектын
Сур мераҥ.
Чапле озым

Шуйналт возын—
Тушко тӧрштыш
Сур мераҥ.
А умбалне,
Куп шеҥгалне,
Пий йӱк
Оптыгыч шокта.
Тудым колын,
Лӱдын, талын
Сур мераҥже
Чымыкта.
Пий опта тораште:
„Ам-ам-ам!“
Мераҥ кольо лишне:
„Мый кучем,
Мый муам!“
Тый кудал,
Тый чымалт,
Кӱчык поч!
Тый тӧрштaлте
Тазан пече коч!
Тый кудал,
Тый чымалт,
Кӱчык поч!
Лышташ лоҥгыш
Вашке
Уралт воч!
Тыйым пий
Кучынеже, покта,
Лишнырак тудын
Йӱкшо шокта.

¹) Йомакыште ойлат: маскан пелйӱдшӧ — шорыкйол (рошто) жап. Тунам тудо вес могырыш савырнен возеш.

КЕРГЕ

Кож вуеш шинчылден,
Юарлале керге.
„Чапле мыйын ӱдырем,
Чапле мыйын эргым.
Ий гыч ийышке ешна
Шукемеш да погына“
Моктана, кугешна
Чевер вуян кергына.

КИСА

Ай киса чылдырий,
Ай киса йылдырий,
Порсынан вургем ден
Моктана муралтен:
„Мый улам пачката,
Мый улам пун ора.
Кужу телым мурен,
Кылмыде эртарем.
Сырже, тек, кужу теле!
Талынрак мурем веле!“

ИЙӰР ДЕЧ ВАРА

Вожгыктен
Изи йӱржӧ эрта,
Шопымеш
Кукшо мландым нӧрта.
Вондерлаште
Саска чылгыж кечыш,
Оварген чеверга
Тутло пӧчыж.
Лышташлам
Шергалеш, тарвана—
Рвезе поҥго
Чараш легылда.

ТӰРЛӦ ЯНЛЫК-ШАМЫЧ

Оргажла гыч
Лекте пире—
Шучко, шыде,
Лудо пире.
Шыжым шижын
Гарванен,
Ял воктек
Каяш шонен.
Пу кӧргашыш
Кожегельым*)
Изи уржо

Чумыра,
А вот урымдо
Кашкаште
Ковыртатыл кушталта.

*) Кожегеле—пӱгыльмӧ.

Казаков Миклай.

Веселан канена

Перерывлан тӱгӧ лекмек, ме нимом ыштыде, лӱшкен, пуракым тӱргыктен огына куштал. Школ директор мланна волейболым, биллиардым, шахмат, шашкым, крокетым налын пуэн.

Степанов А,
Морко кыдалаш школ.

„В ЛЮДЯХ“

А. М. Горький нерген у кинофильм

Ваче ӱмбак котомкам сакен Алеша Пешков шинчыдыме верыш пашам кычал кая.

Тыге „Детство Горького“ кинофильм пыта.

Адакат ме тиде рвезе дене „В людях“ кинощто ваш лийына. Алеша Пешков кызыт гына шеледен оптымо пу ора воктен лудын шинча. Тудо лӱдмыж дене ноймымат, чыламат тӱняште монден.

Шыде оза куван шӱрден кычкыралмыже рвезын кушто улмыжым палыкта.

— Лешка! Тый мо, його, малышыч мо? Алеша адакат пу шелаш тӱҥалеш, оза куван кӱштымыж почеш курштальштеш, но книгам йӧратымыже садыгак огеш шуло. Тудлан могай книга шинчашкыже перна, чыла лудеш. Чанга оза кува тудын деч сортaшамычым шылтылеш. А озаже шижтара:

— Тый, Пешков, книга деч аралалт! Вет лудмаш тиде осал паша да шкаланет вредне.

Ниве пычкемыш еҥ-шамыч Алешам йыгыштарат, тудо Канавиныш, бабушка деке пӧртылеш.

Алеша пароходыш кӱмыж-совыла мушкаш пура. Шагал лийше яра жапыштат тудо йӱкын „Тарас Бульба“ книгам лудеш.

Алешан лудмыжым пароходысо повар колыштеш. Тудо Алеша верч шога, Алешам арала.

Но пароходыштат рвезылан Сергеев кашак ден илыме гаяк велын илашыже вереш. Кӧ шонен, тудо Алешам обижаен. Пароходысо рвезе Сережа буфет гыч шолыштеш, йолажым Алешалан ышта.

Пешковым пароход гыч луктын колтат.

— Кузе илаш? — йодеш тудо.

Бродяге Митропольский тудын йодмыжлан тыге каласа:

— Тый чодраште лийынат?

— Лийынам.

— Йомын коштынат?

— Коштынам.

— Тыланет чыла корно йомдарымеш йомын кошташ логалын огыл мо, вара тунам пӱым пурлат да вигак пич чодра коч, шӱын пытыше пушеҥгыла ӱмбак, лӱкӧ куп коч каетат сай корнышко лектат!

— Чынак!—Алеша йывыртен кычкыра.

Адакат Пешков шинчыде ала кушко чын илышым кычал кая. Но тудын шонымыжо пеҥгыде. Пӱым пурлын тудо викак куп дене, илышын тӧрсырлыкшӧ коч кая. Тудо ончыклык сай илышым ужеш.

Тудо тидым муэш...

„В людях“ кинокартине кызыт Горький олаште сниматлалтеш. Шуко эпизодшамычше Юл эҥерыште сниматлалташ тӱҥалыт. „Турксиб“ лӱман Юлысо пароходым „Добрый“ пароходыш савырат. Тиде пароходеш Алеша Пешков Нижний Новгород гыч каен улмаш.

Сниматлыше коллектив Горькийыште кок тылзе нарe ила, вара Моско олаш павильонысо с'емкылан кая. Фильм тиде ийын пытартышешыже шуэш.

У фильмыште „Детство Горького“ фильмыште модшо-шамычак модаш тӱҥалыт. Бабушкан рольжым республикысе калык артистка Массалитинова, чӱчӱм—артист Трояновский, Алеша Пешковым московский школьник Лярский модыт.

З. Бахмач.

Йошкар-Ола пионер пӧртысӧ пионер-шамыч шашке дене модыт. Фото М. Чуршуковын.

ОЖНО КНИГАН АКШЕ МОГАЙ ЛИЙЫН

Российыште книгам XVI курым мучашеш веле печетлаш тӱҥалыныт, а ты мартен кид дене возеныт. Книгам печетлаш тӱҥалмеш кид дене возыман книга дене тунемыныт.

Тунам книган акшат пеш шерге лийын. Мутлан, книган акшым вольык да кочкыш ак дене таҥастарен ончыктена. 1588 ийыште ик чыве $1\frac{1}{2}$ кумырым шоген, лу муно—$\frac{1}{2}$ кумырым, ик пуд ушкал ӱй—17 кумырым шоген. Тиде жапыштак ик шорык коваштын акше 6 кумыр лийын. Адак тыгай сведений уло: XVI курымын пел ужашыштыже Вологдаште ик имне 74 кумырым, ушкал—67 кумырым шоген. А Москваште ик шорыкын акше 10 кумыр улмаш.

Тиде жапыштак евангельын акше 1 т. 20 кумыр лийын. (Тунам утларакшым евангелий веле лийын). Пеш сай переплетан евангельын акше 3 теҥге да шергыракат улыт улмаш.

Тыжечын шотлен налза: ик книгам налаш мыняр имньым, ушкалым да шорыкым ужалаш кӱлеш?

Лачак тиде жапыште мастер-шамычын пашадарышт кунар улмаш? Кемельский монастырьлаште кемым ургышо мастер-шамычлан пашадарым талуклан 90 кумырым, плотниклан—1 теҥгеат 10 кумырым тӱлымӧ. Тыжечын раш пале, книгам лудашлан шемер-шамычлан ик ий утла оксам шке кидышкышт налде пашам ыштышашышт кӱлеш улмаш.

„Литературная газета" гыч.

АКВАРИУМЫШТО ОКЕАН

Флорида штатыште (Америкын Соединенный Штатше) гигантский аквариум ышталтеш. Аквариумышто океанысе илыше-шамычын илышышт ончыкталташ тӱҥалеш. Тудо тӱнӧ, чараште шогаш тӱҥалеш: вет Флоридыште климат шокшо, морской.

Тиде аквариумышто кок бассейн лийыт: иктыже—30,5 метр кутышан, 12 метр торешан да 5,5 метр келгытан; весыже—йыргешке, диаметрже 23 метр, келгытше 3,5 метр.

Бассейн йыр петырыман галлерей (коридор) ышталтеш.

Аквариумын пундашыштыже коралл-шамычын колонийышт, тӱрлӧ рак-шамыч, кугу, луатик йолан краб-шамыч, туштак изи кол-шамыч илаш тӱҥалыт.

Чумыр аквариум мучко Атлантический океанын тӱрлӧ илышыже-шамыч ийын кошташ тӱҥалыт.

Рельсым тӧрлатыктеныт

Шульгинский тӱҥалтыш школышто (Калининский область) тунемше-шамыч — Шура Тряхов, Коля ден Валя Калинин-шамыч да Костя Широнов кӱртньӧ корно дене кайшыштла шелше рельсым ужыныт. Нуно тунамак лишыл станцийыш миеныт да кӱртньӧ корно тӧрлатыше мастерым рельсым тӧрлаташ ӱжын наҥгаеныт. Тыге поездым крушений лийме деч утарен улыт.

Стратостатым кӧ шонен луктын?

Первояк воздушный шар дене стратосферыш 1931 ийыште швейцарский ученый Пикар кӱзен. Туге гынат, эн ончыч стратосферыш кӱзаш ойым шонен лукшылан великий русский ученый Д. И. Менделеев шотлалтеш.

Тудо 1875 ий октябрьыште (Пикар деч 56 ий ожно) физико-химический русский обществын заседанийыштыже кӱш чоҥешташ йӧршӧ аэростатым да высотомерым (кӱкшӱтым палымым) ышташ ойым луктын.

Тыжечын пале, стратостатын родинажлан Россий шотлалтеш.

Первой советский „СССР" стратостат 1933 ийыште 19 километр кӱкшытыш кӱзен.

Школьникын малыме режим могай лийман?

11—12 ияш йоча-шамычлан суткаште 10—$10\frac{1}{2}$ шагат деч шагал огыл, кугурак ийготанлан 9—10 шагат малыман. Малаш возаш, кынелаш ик жапыште тунемаш кӱлеш. 9—10 шагатлан малаш возаш, эрдене 7—$7\frac{1}{2}$ шагатлан кынелман.

Кажне йочан посна малыме вер, яндар вургем лийман.

Кочмет шуэш гын, вочмо деч $1\frac{1}{2}$—2 шагат ончыч кочман. Уке гын, малаш йӧсӧ лиеш. Тугак малыме деч ончыч могырым леве вӱд дене нӧрташ, шӱргым, кидым, йолым мушкаш, пӱм эрыкташ кӱлеш. Малыме годым вуйым одеял дене петырыме ок кӱл.

У КНИГА

А. Фадеев. „Как погиб Сергей Лазо". Детиздат. Акше 50 ыр. Тираж 100.300 экз.

Тиде книгаште писатель Дальне-восточный партизанский отрядын вождьшо—Сергей Лазон жап шуде колымыжо нерген воза. Сергей Лазо Дальний Востокышто ош генерал-шамыч: Семенов, Калмыков да Японский ден моло интервент-шамыч ваштареш пеҥгыдын кредалын. Лӱддымӧ, уста командирым боец-шамыч йӧратен улыт. Тудын чаплын вуйлатыме боец-шамыч тушманым онтален нунын тылышкышт пурен да ятыр кана авырен налыныт.

1920 ий тӱҥалтышыште Дальний Востокысо шемер-шамыч атаман Калмыковын властьшым шуэныт. Партизан-шамыч Владивосток ден Хабаровскым шупшын налыныт. Интервент-шамыч чакненыт. Ик японец-шамыч гына кодыныт. Нуно—руш-шамычын пашашкышт шӱшкылташ огыла тӱҥал,—манын ойленыт гынат, шойыштыныт веле.

А. ФАДЕЕВ
КАК ПОГИБ
СЕРГЕЙ ЛАЗО

Ик кана тӱтыран шыже йӱдым нуно мемнан частьыш кенета керылтыныт. Йошкар войскалан чакнашыже верештын. 1920 ийын 4 сентябрь йӱдым Сергей Лазо японец-шамыч деке пленыш верештын. Сергей Лазом да тудын йолташыжым японец-шамыч орышо ош бандит-шамычлан пуэныт.

Сергей Лазон жап шуде колымыжо нерген писатель теве мом воза: „Тудым кучен йӱлышӧ паровоз конгаш шуынешт улмаш. Лазо пидме кидше дене конга тӱреш эҥертен. Ошо-шамыч Лазо богатырь дене нимомат ыштен кертын огытыл. Тунам нунын кокла гыч ик еҥ Лазон вуйжым наган дене ала мыняр кана перен. Перыме дене Лазон вуй ушыжо каен. Тудым паровозный конгашке шуэныт".

Лазон кок йолташыже-шамычым лӱеныт да паровозный конгаш йӱлалтеныт. Тыге чылан пагалыме Йошкар Армийын командирже—Сергей Лазон илышыжым орышо бандит-шамыч пытареныт.

Марбумкомбинатысе школ пӧрт. Фото С. Чуршуковын.

Тушто-шамыч

1). Кеҥежым вургемым чия, телылан кудашеш.

2). У ате, чыла вере рож.

Шараде

Гамма гыч ик нот
Лиеш первой слог.
Ушна гын пий йӱк,
Лектеш ик эл лӱм.

Яковлев Йыван.
Морко район, Аз'ял.

Метаграмме

„П" ден шочеш чодраште,
Шошым луктеш лыштажым.
„Ш" ден кайык коклаште,
Пытара шукш-копшаҥгым.

Иванов Веня,
„Чобык" колхоз, У-Тор'ял район.

Шутко-шамыч

Кастене

— Васлий, омет шуын мо?
— Уке.
— Вара молан нерен шинчет?
— Малынем.

Й. Федотов.

Аймет ден Пӧтр

— Аймет, мом ойгырет?
— Брюко йӱлен.
— Ургаш кӱлеш!
— Кӱлеш да, ныжже уке.
— А кугын йӱлен?
— Ик эҥырашыже кодын.

Кузьминых Пайшыве.
Марий-Турек район.

Кунар ияш улат?

Еҥын кунар ияш улмыжым палаш арифметический йӧн уло. Тыге ик еҥ вес еҥын мыняр ияш улмыжым, могай числаште, тылзыште шочмыжым пален кертеш.

Тидым палашлан эн первояк еҥ шке шочмо числажым возыжо. Тушко тунарак числам да эша 1 числам ушыман. Лекше числам 50-лан шукемдаш кӱлеш. Вара шочмо тылзетым (числа дене ончыктен) ушыман. Чумыр числам 100-лан шукемдымеке шке иготетым да 1111 числам ушаш кӱлеш. Тиде суммо гыч 6111-м кудалте. Кудалтыме деч кодшо числам шеҥгечын 2 числа дене кум ужашлан запятой дене шеледыман. Тиде лекше числан первой ужашыже—шочмо числам, кокымшо ужашыже—шочмо тылзым, да кумышо ужаш—мыняр ияш улмым раш палыкта.

Халтурин М. М.
„У илем" колхоз, Орша ял совет, У Тор'ял район.

Весела каныш

Ме, Коклала пелэ кыдалаш школышто тунемше-шамыч каныш жапым веселан эртарена. Школ кудовечыш лектын гармонь почеш куштена, мурена. Каныме комнатыштына шахмат, шашке дене модына.

Яметов Петр.
Шернур район.

МЕМНАН АДРЕС: Йошкар-Ола, Марий АССР, Совет пӧрт, 53-шо №-ан пӧлем, „Ямде лий" редакций.
Телефон: Совет пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Отв. редактор—И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—805. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.